

วารสาร SPU ศรีปทุม ปริทัศน์

ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2562
Vol.19 No.2 July - December 2019

ISSN 1513 - 7287

SRIPATUM REVIEW

SRIPATUM REVIEW

SRIPATUM REVIEW
OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

บทบรรณาธิการ

วารสารศรีปทุมปริทัศน์ ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Sripatum Review of Humanities and Social Sciences) เป็นวารสารระดับชาติที่ออกปีละ 2 ฉบับ สำหรับฉบับนี้เป็นปีที่ 19 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2562 ซึ่งปัจจุบันอยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre: TCI) กลุ่มที่ 1 โดยวารสารศรีปทุมปริทัศน์ เกิดมาจากมติของมหาวิทยาลัยศรีปทุม คือ “ปัญญา เชี่ยวชาญ เบิกบาน คุณธรรม” และปรัชญาที่ว่า “การศึกษาสร้างคน คนสร้างชาติ” โดยมุ่งหวังว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นแหล่งข้อมูลทางการวิจัยและทางวิชาการระดับชาติทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สำหรับคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ ตลอดจนนิสิตและนักศึกษาในระดับปริญญาเอก

วารสารศรีปทุมปริทัศน์ฉบับนี้ ยังคงเข้มข้นไปด้วยเนื้อหาสาระทางวิชาการ กองบรรณาธิการได้ให้ความสำคัญในการพิจารณาและคัดเลือกบทความที่มีคุณภาพ มาลงตีพิมพ์ โดยทุกบทความได้ผ่านการกลั่นกรองจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่ตรงสาขาเพื่อตรวจสอบคุณภาพของบทความก่อนลงตีพิมพ์ โดยผู้ประเมินไม่ทราบชื่อผู้แต่งและผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้ประเมินบทความ (Double-blind peer review) สำหรับวารสารฉบับนี้ ประกอบด้วย บทความวิจัยจำนวน 10 เรื่อง เช่น “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในครัวเรือนและในโรงแรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเกาะสมุย” “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จังหวัดสุรินทร์” เป็นต้น บทความวิชาการจำนวน 3 เรื่อง เช่น “การสังเคราะห์การท่องเที่ยวโดยชุมชน: โอกาสหรืออุปสรรคต่อการพัฒนาแบบยั่งยืน” เป็นต้น

กองบรรณาธิการวารสารศรีปทุมปริทัศน์ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพสูงขึ้นจนถึงระดับนานาชาติในอนาคต ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกทุกท่านที่กรุณาเป็นผู้ประเมินบทความอย่างมีคุณภาพให้กับกองบรรณาธิการ และขอเชิญชวนคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นิสิตและนักศึกษาในระดับปริญญาเอก เสนอบทความเข้ารับการพิจารณากลั่นกรองตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่สู่สาธารณะและอาจนำไปสู่การใช้ประโยชน์ต่อไป โดยท่านสามารถส่งบทความต้นฉบับได้ที่ กองบรรณาธิการวารสารศรีปทุมปริทัศน์ (ตั้งรายละเอียดท้ายเล่ม) และหากท่านมีข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะประการใดที่จะนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการยินดีรับข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะนั้นด้วยความขอบคุณยิ่ง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยุระรัช)

บรรณาธิการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์แก่อาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ทั้งแวดวงวิชาการและสังคมทั่วไป
2. เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการวิจัยและการพัฒนาองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาวิชาต่างๆ ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ประกอบด้วย (1) บริหารธุรกิจ (2) ศิลปศาสตร์ (3) นิเทศศาสตร์ (4) นิติศาสตร์ (5) รัฐศาสตร์ และ (6) ศึกษาศาสตร์

เจ้าของ

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

ที่ปรึกษา

ดร.รัชนิพร พุคยาภรณ์ พุกกะมาน
ศาสตราจารย์เกษมสันต์ วิลาวรรณ

ดร.บุษบา ชัยจินดา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ เหมะประสิทธิ์

บรรณาธิการบริหาร

รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยูระรัช

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยูระรัช

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ
รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ เจียรกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.พนารัตน์ ปานมณี
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ วรรณนัจฉริยา
รองศาสตราจารย์รุ่งฤดี แผลงศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจียมจิต สุวรรณน้อย
Prof. Dr. Howard W Combs
Prof. Dr. Marina Vayndorf-Sysoeva

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
San José State University, USA
Sholokhov Moscow State University for
the Humanities, Russia
Chiba University, Japan

Prof. Dr. Yoshida Masami

ฝ่ายจัดการและเลขานุการกองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยูระรัช

อาจารย์นิภาวรรณ พุทธิสงกรานต์

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ จัดจำหน่าย และสมาชิก

นางสาวอรกัญญา สุขแก้ว

ฝ่ายศิลปกรรมและจัดทำรูปเล่ม

นางฉวีวรรณ สภาพ

นายสุรัตน์ชัย ชื่นตา

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

รองศาสตราจารย์สมทรง สีตลาอัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมน ถนนมเกียรติ

กำหนดการเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ ประจำเดือน มกราคม – มิถุนายน และ กรกฎาคม – ธันวาคม

สถานที่จัดพิมพ์

บริษัท สยามพริ้นท์ จำกัด โทร. 0 2509 0068-9

CONTENTS

SRIPATUM REVIEW OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

บทความวิจัย

- 07 การเปรียบเทียบวิธีการนิยามศัพท์ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 กับ วจนุกรมภาษาลาว สถาบันวิทยาศาสตร์สังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2555
: *นาวอน จอน, สิริวรรณ นันทจันทูล, พุทธชาติ ไบธิบาล*
- 21 ยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันการศึกษาขั้นสูงของกองทัพบกผู้การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคประเทศไทย 4.0
: *ธัชกร ภูวพัฒน์ดล*
- 35 การพัฒนาตัวบ่งชี้ความเป็นพลเมืองดีของผู้บริหารสถานศึกษา
: *เบญจพร ฉินอังกูร, ขวลิต เกิดทิพย์, เรชา ชูสุวรรณ*
- 49 การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ด้านการลงทุนของนักลงทุนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
: *จุไรวรรณ รินทพล, วิจิต อุ๋อัน*
- 63 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในครัวเรือน และในโรงแรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเกาะสมุย
: *ชุลีวรรณ ปราณีธรรม, ไพฑูรย์ มนต์พานทอง*
- 77 การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมทักษะการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นอนุบาล 3 ในโรงเรียนอนุบาล เขตเมืองชัยธานี นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
: *วิไลศักดิ์ สีโคตวงสา, ภัทรธิรา ผลงาม*
- 94 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาศักยภาพและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ จังหวัดสุรินทร์
: *ตรีคม พรหมมาบุญ, ศิริพร เกตุสรน้อย, สิริลักษณ์ วนพร*
- 110 การสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทางวัฒนธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา
: *จิรกิตต์ภณ พริยสุวัฒน์*
- 123 Situation Analysis and Level of Readiness of Thai Undergraduate institutions in Tourism and Hospitality to apply for international Accreditations, focusing on the UNWTO TedQual Certification
: *Jorge Aranz, Kanokkarn Kaewnuch*
- 139 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีในบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
: *สุวรรณี รุ่งจตุรงค์*

บทความวิชาการ

- 154 สิทธิการให้นมแม่ในสถานประกอบการ: ประเด็นใหม่ในด้านกฎหมาย
: *ทัชชกร มหาแกลง*
- 166 การบริหารความผิดพลาดของมนุษย์ในการบิน
: *ธนากร เอี่ยมปาน*
- 177 การสังเคราะห์การท่องเที่ยวโดยชุมชน: โอกาสหรืออุปสรรคต่อการพัฒนาแบบยั่งยืน
: *กมลกนก เกียรติศักดิ์ชัย, ศรีญา ประเสริฐสุด, เสียรรัตน์ ฉัตรภัทรพล*

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ

Reviewers

- ศาสตราจารย์ ดร.จันทน์ อติวัฒนสิทธิ์
ศาสตราจารย์ ดร.ดิน ปรัชญพฤทธิ์
ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ
ศาสตราจารย์ ดร.อนุสรณ์ ลิ้มมณี
ศาสตราจารย์ พล.ต.ทันตแพทย์ รังษิต บุญแต้ม
ศาสตราจารย์ นพ.วันชัย วัฒนศัพท์
ศาสตราจารย์ นवलจันทร์ ทัศนชัยกุล
ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.จำเนียร จวงตระกูล
ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารังลักษณ์
ศาสตราจารย์พิเศษ จันทน์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต
รองศาสตราจารย์ ดร.กมลรัฐ อินทรทัศน์
รองศาสตราจารย์ ดร.กมลวรรณ ดงชนกานนท์
รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา แก้วเทพ
รองศาสตราจารย์ ดร.กัญญภัทร์ นิธิโรจน์ธนท์
รองศาสตราจารย์ ดร.ครรชิต ทะกอก
รองศาสตราจารย์ ดร.จรัสดาว อินทรทัศน์
รองศาสตราจารย์ พ.ต.อ.หญิง ดร.ทิฆัมพร เกษโกมล
รองศาสตราจารย์ ดร.จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์
รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ชันทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา จิตตฤทธะ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชูชาติ พ่วงสมจิตร
รองศาสตราจารย์ ดร.ชูชีพ พิพัฒน์ดี
รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม
รองศาสตราจารย์ ดร.เชาว์ โรจนแสง
รองศาสตราจารย์ ดร.ฐิติวดี ชัยวัฒน์
รองศาสตราจารย์ ดร.ไตรรัตน์ โภคพลาภรณ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ทองฟู ศิริวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง
รองศาสตราจารย์ ดร.เทือน ทองแก้ว
รองศาสตราจารย์ ดร.ธารินี พงษ์สุพัฒน์
รองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน
รองศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ บรรณรุจิ
รองศาสตราจารย์ ดร.บุญศรี พรหมมาพันธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยากร หวังมหาพร
รองศาสตราจารย์ ดร.ประจิด หาว์ตร
รองศาสตราจารย์ ดร.ประพนธ์ เจียรกุล
รองศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประจันปัจฉินิก
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรียานุช อภิบุญโยภาส
รองศาสตราจารย์ ดร.ยงยุทธ แฉล้มวงษ์
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.รัชนีกุล ภิญโญภาณุวัฒน์
รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งรัมย์ บุญดาว
รองศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ ประเสริฐศรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ลัดดา กิติวิภาต
รองศาสตราจารย์ ดร.วัลย์ลดา วิวัฒน์พนาชาติ
รองศาสตราจารย์ ดร.วัลลภ ลำพาย
รองศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์ วรรณนัจฉริยา
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชนก ภาสกรจรัส
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Far East University, South Korea
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ราชบัณฑิตสถาน
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยนเรศวร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
วิทยาลัยพยาบาลตำรวจ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุนีย์ เหมะประสิทธิ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภมาศ อังคุโชติ
รองศาสตราจารย์ ดร.สมถวิล วิจิตรวรรณ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ อัญชลินุกูล
รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน ยุระรัช
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ บุญวิเศษ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุพิน เกษาคุปต์
รองศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ มุ่งวัฒนา
รองศาสตราจารย์ ดร.อรรรณพ จินะวัฒน์
รองศาสตราจารย์ จรินทร์ เทศวานิช
รองศาสตราจารย์ จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย
รองศาสตราจารย์ ไฉไล ศักดิวิรวงศ์
รองศาสตราจารย์ ชารี มณีศรี
รองศาสตราจารย์ ชื่นจิตต์ แจ่มเจนกิจ
รองศาสตราจารย์ นิตยา เงินประเสริฐศรี
รองศาสตราจารย์ นิภา ศรีไพโรจน์
รองศาสตราจารย์ ประทุมวรรณ อุดมสุวรรณกุล
รองศาสตราจารย์ ปราชญา กล้าผจญ
รองศาสตราจารย์ รุ่งฤดี แผลงศร
รองศาสตราจารย์ วิรัช ธเนศวร
รองศาสตราจารย์ ศิริชัย พงษ์วิชัย
รองศาสตราจารย์ สุธรรม พงษ์สำราญ
รองศาสตราจารย์ สุธี พลพงษ์
รองศาสตราจารย์ สุรางค์รัตน์ นิตินารมณ
รองศาสตราจารย์ อภิญญา เวชชัย
รองศาสตราจารย์ อลิตา จันผิงเพ็ชร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กมล จิราพงษ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลชลี จงเจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลวรา สุวรรณพิมล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ โปณะทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชญานิศร์ โคนะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชพงศ์ ตังมณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณคุณ ธรณินิติญาณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐวุฒิ เป็รียวนิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐวุฒิ อัครวาทวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ ขำวิจิตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพรัตน์ พงศ์ธนาพานิช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนวรรณ แสงสุวรรณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรีณี มณีศรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธารทัศน์ โมกขมรรคกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิภา แก้วศรีงาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษอริ ยี่หะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประณต บุญไชยอภิสิทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ระวี โรจน์รุ่งสัจต์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรทิพย์ เย็นจะบก
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พูลพงศ์ สุขสว่าง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งกมลสรณ์ ศรีทธานพัฒน์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ ไทยมา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไล ลิ้มถาวรานันต์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิศิษฐ์ ลิ้มสมบุญชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริรัตน์ พ่วงแสงสุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศศิธร บัวทอง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ สาระพัด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพักตรา สุทธิสุภา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสภณ เจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมรา ทิรศรีวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุพงศ์ อวีรุทธา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิภา ปรัชญพฤทธิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัครเดช ไชยเพิ่ม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เชียง เกาขิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉนวนภูธรรัตน์ วงศ์บ้านดู่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธนภณ สมหวัง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธรรมศักดิ์ เอื้อรักสกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชีรศักดิ์ หมากผิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิชัย บุญवास
ดร.กฤษ เอี่ยมฐานนท์
ดร.เกวลิน ศิลพิพัฒน์
ดร.คณพล จันทร์หอม
ดร.คมศร วงษ์รักษา

ดร.จันทนา สุทธิจารี
ดร.จิตติมา กัตัญญ
ดร.โณมยง โต๊ะทอง
ดร.ณัฐชานนท์ โกมุตพัฒน์พงศ์
ดร.ทวี จันทชัยชนะ
ดร.ธงชัย จีระดิษฐ์
ดร.นาวิณ มีนะกรรม
ดร.นิถุมน รัตนะรัต
ดร.นันทนา นันทวโรภาส
ดร.นันทวุฒิ สือมรสิริ
ดร.มณฑิชา เครือสุวรรณ
ดร.มรกต ไมยเออร์
ดร.วรพงษ์ ลีวัฒนกิจ
ดร.วสวัตต์ สุตินญามณี
ดร.วิจิตรบุษบา มารมย์
ดร.วิชชุกร ทองหล่อ
ดร.วิโรจน์ วาทีนพงศ์พันธ์
ดร.ศุภกร ปุญญฤทธิ์
ดร.สุทิน ลีปิยะชาติ

ดร.อมรวิชัย นาครทรรพ
ดร.อรนันท์ กลิ่นทุประ
พลเอกเอกชัย ศรีวิลาศ
อาจารย์ก้องกาญจน์ วชิรพจน์
อาจารย์พุทธพล มงคลวรธรรม

มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
มหาวิทยาลัยรังสิต
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
มหาวิทยาลัยศิลปากร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมิน
คุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยสยาม
บริษัท การบินไทย จำกัด
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกริก
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
สถาบันพระปกเกล้า
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทางวัฒนธรรม ตามแนวพระพุทธศาสนา

จิรจิตต์ภณ พิริยสุวัฒน์^{1,*}

¹วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Received: 23 July 2019

Revised: 25 October 2019

Accepted: 25 October 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษารูปแบบการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (2) ศึกษากระบวนการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีและ (3) ศึกษาวิเคราะห์การสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกประชากรและกลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจงประกอบด้วย ผู้รู้ พื้นที่ในเขตจังหวัดเลยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 รวมทั้งสิ้น 60 คน ผลการศึกษาในภาพรวมพบว่า รูปแบบการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีมีรูปแบบหลัก 5 รูปแบบ ได้แก่ (1) การปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (2) การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (3) การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (4) การบูรณาการเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี และ (5) ด้านนโยบายเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี ผลการวิเคราะห์การสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีพบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 มีการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกการทำความดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะการปฏิบัติและเกิดการกระทำความดีอย่างต่อเนื่องเกิดการบูรณาการระหว่างผู้เรียน วัดและชุมชนใกล้เคียงอย่างสมครสมานสามัคคีแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของกิจกรรมการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกและแสดงออกตามแนวพระพุทธศาสนาได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: การสร้างเสริมจิตสำนึก พลเมืองดี ทุนทางวัฒนธรรม พระพุทธศาสนา

* ผู้ประสานงานหลัก; อีเมล: Phiriyasuvat.62471@gmail.com

Enhancing Consciousness of Good Citizenship by Cultural Capital In Buddhism Approach

Jirakitpon Phiriyasuvat^{1,*}

¹Loei Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

The objectives of this research were (1) to study the patterns of enhancing good citizenship awareness, (2) to study the process of enhancing good citizenship awareness, and (3) to study and analyze the enhancement of good citizenship awareness. This research used qualitative research methods including documentary research, field research by conducting in-depth interviews of 60 knowledgeable people in Loei province who were involved with the General Education Phra Pariyattidhamma Schools and secondary schools in the Secondary Education Service Area 19. The results of the study showed that there are 5 main patterns of enhancing awareness of good citizenship, which were (1) installing good citizenship awareness, (2) organizing activities to develop good citizenship awareness, (3) participation in developing good citizenship awareness, (4) integration for developing good citizenship awareness, and (5) policy for developing good citizenship awareness. Regarding the analysis results of enhancing good citizenship awareness, it was found that promotion found that the General Education Phra Pariyattidhamma Schools and secondary schools in the Secondary Education Service Area 19 had organized effective activities that created knowledge and understanding about enhancing awareness of good deeds resulting in the students having practicing skills in doing good deeds on a continuous basis. Also, there were the integrations between the students, temples and community in such a united and solidarity way which showed the important roles of the activities for enhancement of good citizenship awareness resulting in the students developing good citizenship awareness based on the Buddhism approach concretely.

Keywords: enhancing awareness, good citizenship, cultural capital, Buddhism

* Corresponding Author; Email: Phiriyasuvat.62471@gmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ทั้งภายนอกและภายในประเทศที่ปรับเปลี่ยน เร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น เป็นทั้งโอกาสและความเสี่ยงต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะข้อผูกพันที่จะเป็น ประชาคมอาเซียนในปี 2558 จึงจำเป็นต้องนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่ พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้ เข้มแข็งขึ้นมาใช้ในการเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคมและระบบเศรษฐกิจของประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) จึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนและสังคม (Office of the National Economic and Social Development Council, 2012) ประเทศไทยอยู่ในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศทางด้านเศรษฐกิจ โดยต้องเร่งรัด การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับครอบครัว เพราะถือว่าครอบครัวที่ดีเป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้และการพัฒนาสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาวะความเป็นอยู่ของบุคคล เด็กและเยาวชนขาดการอบรมสั่งสอนให้มีความรู้ ความเข้าใจในการศึกษาหลักธรรม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข การแข่งขันอย่างรุนแรงทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้คนส่วนใหญ่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ขาดความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคม ประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อพัฒนาให้รู้จักหน้าที่ของตนและฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศชาติ ส่งเสริมให้ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและนี่ก็ถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน พระพุทธศาสนาจึงมีหลักธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาครอบครัวสู่สังคม

ดังนั้นการพัฒนาด้านจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย เพื่อสร้างเสริมการจัดการแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมของอาเซียน หาแนวทางความร่วมมือกับอาเซียนและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงในประเด็นการเคลื่อนย้ายแรงงาน การบริหารจัดการด้านการศึกษา และการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ลดความขัดแย้งเชิงนโยบายระหว่างการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา การท่องเที่ยว เศรษฐกิจ ศาสนาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน การส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีตามแนวพระพุทธศาสนา อย่างยั่งยืนการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่ตอบสนอง และเป็นไปตามหลักการสำคัญของการปกครองในระบบประชาธิปไตย (Office of the Education Council, 2016) จำเป็นที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับวิถีในการดำเนินชีวิตและการใช้ชีวิตของพลเมืองควบคู่ไปกับคุณสมบัติพื้นฐานของพลเมืองและทักษะพื้นฐานของพลเมือง โดยในส่วนของวิถีในการดำเนินชีวิตและการใช้ชีวิตของพลเมือง หรือ “วิถีพลเมือง” นั้นเป็นกรอบแนวทางในการดำเนินชีวิตของพลเมืองซึ่งจะพิจารณาจากหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบบประชาธิปไตยเป็นสำคัญ ดังนั้น วิถีพลเมืองจึงสามารถกำหนดระดับความเข้มข้นของวิถีพลเมืองมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าพลเมืองนั้นมีรูปแบบของการดำเนินชีวิตหรือการใช้ชีวิตอย่างไร สอดคล้องหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมของพลเมือง โดยการมีส่วนร่วมนั้นเกิดขึ้นเองโดยมีพื้นฐานของ จิตสำนึกของพลเมือง เป็นพื้นฐานสำคัญในการทำให้พลเมืองกระตือรือร้น (Active Citizen) โดยเห็นความสำคัญ อยากเข้ามามีส่วนร่วม และ การเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาของชุมชน

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “การสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทางวัฒนธรรม ตามแนวพระพุทธศาสนา” ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางการพัฒนาด้านจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย เพื่อศึกษาโอกาสและความร่วมมือทางการศึกษาในทุกภาคส่วนที่จะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี

ขอบเขตของการวิจัย

ตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้รู้ (Keys persons) พื้นที่ในเขต จังหวัดเลย โดยคัดเลือกแบบเจาะจง คือ รวมทั้งสิ้น 54 รูป/คน และ เจริญปฏิบัติกร ร่วมกับครูแนะแนว นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กำหนดการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง คือ นักเรียนที่ติดกิจกรรมหรือผลการเรียนที่ไม่ผ่าน จำนวนโรงเรียนละ 30 คน คือ (1) โรงเรียนนาอ้อวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดเลย (2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา อำเภอเมือง จังหวัดเลย รวมทั้งสิ้น 60 คน เริ่มศึกษา ตุลาคม 2560 จนถึงเดือน กันยายน 2561 รวมระยะเวลา 1 ปี

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี

การที่จะพัฒนาพลเมืองให้เกิดการตื่นรู้ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นพลเมืองดีแห่งการตื่นรู้ นั้น ตัวแปรที่สำคัญประการหนึ่ง คือ พระสงฆ์จะต้องมีบทบาทในการประยุกต์ และนำเสนอหลักการเหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติของพลเมืองทั้งในระดับชุมชน และสังคม เพราะโดยเนื้อแท้แล้ว เป็นพลเมืองดีแห่งการตื่นรู้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากเราไม่สามารถที่จะพัฒนาพลเมืองให้เกิดการตื่นรู้ ซึ่งการตื่นรู้นั้นประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ ภาวะแห่งการตื่น กับภาวะแห่งการรู้ คำว่า “รู้” หมายถึง “การที่พลเมืองมีวุฒิภาวะที่สามารถจำแนกแยกแยะได้ว่า อะไรควรไม่ควร อะไรดีอะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อะไรที่ทำได้ อะไรที่ทำได้” ในขณะที่การตื่นนั้น เป็นภาวะที่พลเมืองตื่นตัวต่อความสำคัญรับผิดชอบต่อความเป็นไปของชุมชนและสังคม การตื่นตัวที่พร้อมจะเข้าไปช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ความตื่นตัวที่พร้อมจะปฏิบัติตามกฎ กติกา และกฎหมาย เพื่อให้เกิดความแข็งแกร่ง สามารถสร้างโอกาส และรับมือสิ่งที่ท้าทายทุกด้านในโลกปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

Phra Brahmagunabhorn (2010) ได้กล่าวถึง หลักคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แก่

สังคหัตถ์ 4 (sanghavatthu: 4) หมายถึง หลักธรรมสำหรับสงเคราะห์หรือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนี้

1) **ทาน** (giving; generosity; charity) คือ การให้ แบ่งปัน เสียสละ เผื่อแผ่ การให้ ได้แก่ การเสียสละ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ การให้ทานให้เพื่อขจัดกิเลส เช่น การบริจาคทานแก่คนยากคนจน ผู้พรากผู้หลงผิด เพื่อขจัดความโลภหรือความตระหนี่ เป็นการชำระจิตใจให้สะอาด ยกกระดับจิตใจให้สูงขึ้น และการให้เพื่อสงเคราะห์หรือเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่น

2) **ปิยวาจา** (kindly speech; convincing speech) คือ การกล่าววาจาสุภาพ อ่อนหวาน การพูดคำสุภาพ อ่อนหวาน เพื่อให้เกิดความสามัคคี ปิยวาจาทำได้ง่าย เพราะวาจานั้นมีในตัวเรา เพียงเรามีสติ มีเมตตา ในใจก็สามารถพูดออกมาได้

3) **อรรถจริยา** (useful conduct; rendering services; life of service; doing good) คือ การกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น การบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือกันและกันในวงแคบ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในวงกว้าง

4) **สมานัตตตา** (even and equal treatment; equality consisting in impartiality) คือ การวางตัวเหมาะสม เสมอต้น เสมอปลายการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย หมายถึง การวางตนได้เหมาะสม

Mahachulalongkornrajavidyalaya (1996) ให้ความหมาย หลักธรรมของคณติ คือ

สัปปริสธรรม 7 (qualities of a good man; virtues of a gentleman) หมายถึง หลักธรรมของคณติ หรือ หลักธรรมของสัตบุรุษ 7 ประการ ได้แก่

1) **ธัมมัญญตา** (knowing the law; knowing the cause) คือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ความเป็นผู้รู้หลัก คือ ความเป็นผู้รู้จักว่าสิ่งนี้เป็นเหตุของสิ่งนั้น สิ่งนั้นเป็นเหตุของสิ่งนี้ คือรู้เท่าทันกฎธรรมดาหรือหลักความจริงของธรรมชาติเพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้อง มีจิตเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุ

2) **อรรถัญญตา** (knowing the meaning; knowing the purpose; knowing the consequence) คือ ความเป็นผู้รู้จักผล หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักว่า ผลอันนี้เกิดจากเหตุอันนี้ เช่น เมื่อไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพพามาหากินในทางสุจริต การศึกษาเล่าเรียน หรือในการทำกิจต่างๆ

3) **อัตตัญญตา** (knowing oneself) คือ ความเป็นผู้รู้จักตน หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ความสามารถ ความถนัดและคุณธรรม เป็นต้น

4) **มัตตัญญตา** (moderation; knowing how to be temperate) คือ ความเป็นผู้รู้จักประมาณ หมายถึง ความรู้จักพอดีในสิ่งต่างๆ เช่น รู้จักประมาณในการบริโภคและการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการต่างๆ ตลอดจนการพักผ่อนนอนหลับ และการสนุกรื่นรื่นทั้งหลาย

5) **กาลัญญตา** (knowing the proper time; knowing how to choose and keep time) คือ ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา หมายถึง การรู้จักเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจการกระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา เป็นต้น

6) **ปริสัณญตา** (knowing the assembly; knowing the society) คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติ การปรับตัว และแก้ไขตนให้เหมาะสม หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมนุม รู้จักสังคม คือ รู้จักว่า ชุมชนหรือ สังคมนั้นเป็นอย่างไร จะต้องปฏิบัติอย่างไร จึงจะเหมาะกับสังคมนั้นเพื่อให้สามารถเข้ากับชุมชนนั้น

7) **บุคคลัญญาตา** (knowing the individual; knowing the different individuals) คือ ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน หมายถึง ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอธาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น

Chutrakul (2013) ได้ให้ความหมายว่า “จิตสำนึก” (conscientiousness) หรือ “ความตระหนัก” (awareness) หมายถึง การตอบสนองต่อสิ่งที่เกิดขึ้นและตัดสินใจเลือกสนองต่อสิ่งนั้นในทางที่ถูกต้อง ตามกฎระเบียบ กฎหมาย กฎระเบียบของสังคม จารีตประเพณี

วิธีดำเนินการวิจัย

แบบแผนของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) และการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด การสร้างเสริมจิตสำนึก ความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทางวัฒนธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา โดยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาจากคัมภีร์ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง หลักการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทางวัฒนธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อกำหนดแนวคำถาม และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ในพื้นที่ จังหวัดเลย

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยภาคสนาม (field research) ซึ่งดำเนินการในลักษณะจัดเป็นโครงการ “กิจกรรมใช้สมุดบันทึกแห่งการทำความคิด” คือ 1) โรงเรียนนาอ้อวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดเลย 2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา อำเภอเมือง จังหวัดเลย รวมทั้งสิ้น 60 คน

ระยะที่ 3 เป็นการนำเสนอและยืนยันแนวทางการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทางวัฒนธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล จาก ระยะ ที่ 1 และ ระยะที่ 2 ในลักษณะการถอดบทเรียน (lesson learned) และยืนยันแนวทางโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ของผู้ทรงคุณวุฒิ ในจังหวัดเลย 54 รูป/คน

ตัวอย่างในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยพิจารณาเลือกตัวแทน ประกอบด้วย ผู้รู้ (keys persons) พื้นที่ในเขต จังหวัดเลย คือ พระสงฆ์ ผู้ปกครอง 2 รูป เจ้าคณะจังหวัดเลย (ธรรมยุตและมหานิกาย) ผู้อำนวยการ สำนักพระพุทธศาสนา จังหวัดเลย ผู้อำนวยการ สำนักวัฒนธรรม จังหวัดเลย ผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ผู้อำนวยการ การศึกษาและพัฒนาจิต เรือนจำจังหวัดเลย ผู้อำนวยการ สำนักงาน ป.ป.ช.ประจำจังหวัดเลย ผู้อำนวยการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 5 รูป/คน ครูแนะแนว โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 5 รูป/คน ผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำนวน 14 คน ครูแนะแนว โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 จำนวน 14 คน และผู้บริหารสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา 9 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 54 รูป/คน

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informants) กำหนดคุณสมบัติตามคัดเลือกกลุ่มต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ (1) แบบสัมภาษณ์ (interview form) สำหรับการวิจัยระยะที่ 1 โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) และ (2) วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) สำหรับ “กิจกรรมใช้สมุดบันทึกแห่งการทำความคิด” คือ 1) โรงเรียนนาอ้อวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดเลย 2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา อำเภอเมือง จังหวัดเลย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) โดยมีลักษณะแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ผู้รู้กลุ่มตัวแทน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารต่างๆ ตลอดจนหนังสือตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2) กำหนดขอบเขตของเนื้อหาและสร้างแบบสอบถาม
- 3) ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของเครื่องมือ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือแบบสอบถาม คือ พระครูปริยัติคุณรังสี, ผศ.ดร. ตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาลัยสงฆ์เลย รองศาสตราจารย์ ดร.นัยนา อรรถนาทร ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย และ รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักประกันคุณภาพการศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้อง และปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กลุ่ม โดยการตรวจสอบคุณภาพ นำร่างเครื่องมือที่ใช้ใน การเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และตรวจสอบ (การใช้ภาษาชัดเจน ชัดเฉพาะและเข้าใจง่าย) โดยผู้เชี่ยวชาญว่ามีความสอดคล้อง และเหมาะสมในการนำไปใช้

ด้านความเป็นปรนัย ผู้เชี่ยวชาญให้แก้ไขสำนวนภาษาบางส่วน ซึ่งได้พิจารณาปรับปรุง แล้ว ทำให้มีการใช้ภาษาได้ชัดเจน ชัดเฉพาะและเข้าใจง่าย ด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ทุกข้อรายการที่ให้ผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวข้องกับนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารข้อมูลทั้งเอกสารปฐมภูมิ และทุติยภูมิจากแหล่งต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และนำข้อมูลจากการบันทึกในขั้นตอนของการลงพื้นที่เป็นกรณีศึกษาในครั้งแรกมาวิเคราะห์ และตั้งเป็นคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่ต้องการศึกษาวิจัย

2. นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาตรวจสอบความสมบูรณ์ซึ่งการตรวจสอบข้อมูลใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูลแบบสาม (Triangulation) ดังนี้

2.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยแหล่งที่พิจารณาตรวจสอบ ได้แก่ แหล่งข้อมูลเวลา สถานที่ และแหล่งบุคคลที่มีความต่างกันแต่ได้ข้อมูลที่ตรงกัน

2.2 การตรวจสอบสามเส้าด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือ การเก็บข้อมูลรวบรวมหลายวิธี ทั้งจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วม เมื่อข้อมูลมีความถูกต้องเป็นประเภทหรือแบ่งไปตามหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาจากคัมภีร์ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง หลักการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทางวัฒนธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อกำหนดแนวคำถาม และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ในพื้นที่ จังหวัดเลย

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยภาคสนาม (field research) ซึ่งดำเนินการในลักษณะจัดเป็นโครงการ “กิจกรรมใช้สมุดบันทึกแห่งการทำความคิด” คือ 1) โรงเรียนนาอ้อวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดเลย 2) โรงเรียนพระปริยัติธรรมศรีจันทร์วิทยา อำเภอเมือง จังหวัดเลย รวมทั้งสิ้น 60 คน

ระยะที่ 3 เป็นการนำเสนอและยืนยันแนวทางการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทางวัฒนธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล จาก ระยะ ที่ 1 และ ระยะที่ 2 ในลักษณะการถอดบทเรียน (lesson learned) และยืนยันแนวทางโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ของผู้ทรงคุณวุฒิในจังหวัดเลย 54 รูป/คน มาตีความเพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทางวัฒนธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา พบว่า รูปแบบการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีมีรูปแบบหลัก 5 รูปแบบ ได้แก่ (1) การปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (2) การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (3) การมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (4) การบูรณาการเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีและ (5) ดำเนินนโยบายเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (2) ขบวนการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีมีกระบวนการหลัก 5 กระบวนการ ได้แก่ (1) กระบวนการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (2) กระบวนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (3) กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี (4) กระบวนการบูรณาการเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีและ (5) กระบวนการดำเนินนโยบายเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี ผลการวิเคราะห์การสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี พบว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 มีการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกฝังจิตสำนึกการทำความคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะการปฏิบัติและเกิดการกระทำความดีอย่างต่อเนื่องเกิดการบูรณาการระหว่างผู้เรียน วัดและชุมชนใกล้เคียงอย่างสมัครสมานสามัคคีแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของกิจกรรมการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีที่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึก และแสดงออกตามแนวพุทธศาสนาได้อย่างเป็นรูปธรรม

อภิปรายผล

จากผลการศึกษารูปแบบการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีจะเห็นได้ว่า “รูปแบบการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี” เป็นรูปแบบที่โดดเด่นมีกิจกรรมเสริมสร้างรูปแบบนี้มากที่สุด เช่น การปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนตามหลักธรรม การปลูกจิตสำนึกให้เกิดความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประเทศชาติ การปลูกฝังค่านิยมเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตให้กับลูกเณร การปลูกฝังเรื่องความรัก การปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตใต้สำนึกที่ดี การปลูกจิตสำนึกการเป็นสมาชิกของสังคมที่ดี ฯลฯ เหล่านี้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนา ของ คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ (National Strategy Committee in the Development and Capacity Building of Human Resources, 2015) กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม (Transformation of Culture) มุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์โดยบูรณาการร่วมระหว่าง “ครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา และสื่อ” ในการหล่อหลอมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะที่เป็น ‘วิถี’ การดำเนินชีวิต ประกอบด้วย การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมผ่านการเลี้ยงดูในครอบครัว การบูรณาการเรื่องความซื่อสัตย์ วินัย คุณธรรม จริยธรรม ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การสร้างความเข้มแข็งในสถาบันทางศาสนา เพื่อเผยแผ่หลักคำสอนที่ดีงามให้แก่ประชาชน การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการพัฒนาผู้นำชุมชนให้เป็นต้นแบบของการมีคุณธรรมจริยธรรม การสร้างค่านิยม และวัฒนธรรมที่พึงประสงค์จากภาคธุรกิจ โดยกระตุ้นให้ภาคธุรกิจมีการบริหารจัดการอย่างมีธรรมาภิบาล การใช้สื่อ และสื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยม และวัฒนธรรมของคนในสังคม และการส่งเสริมให้คนไทยมีจิตสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

การมีจิตสำนึก “รับผิดชอบต่อ” ต่อส่วนรวมการมีส่วนร่วมต่อสังคมคือไม่ทำให้ผู้อื่น และสังคมเดือดร้อนเสียหายยินดีช่วยเหลือสังคม ระดับความรับผิดชอบต่อสังคมประกอบด้วย “ความรับผิดชอบต่อครอบครัว” เคารพนับถือพ่อแม่ ช่วยเหลืองานบ้านไม่ทำให้พ่อแม่เสียใจ “ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ครู/อาจารย์” ใส่ใจในการเรียนเชื่อฟังคำสอนที่ดีของครู/อาจารย์ปฏิบัติตามกฎระเบียบวินัยของโรงเรียนช่วยรักษาดูแลทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม ให้ความร่วมมือการพัฒนา ดูแลทรัพย์สินของชุมชนช่วยเหลือกันและกันในชุมชน ช่วยเหลือรักษาสภาพแวดล้อมต่อชุมชน รักษาระเบียบวินัยตามกฎหมายบ้านเมืองซึ่งนำไปสู่ความเป็นพลเมืองดีของสังคม และประเทศชาติ “การมีจิตสำนึกอาสาเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น และส่วนรวมไม่เห็นแก่ตัว ละอียดตา ซิวา สู้ปวงประชา ยินดีอุทิศตัว อุทิศเวลา อุทิศทรัพยากรเพื่อสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม แสดงออกด้วยการอาสาไม่มีใครบังคับ สมครใจ เสียสละร่วมมือร่วมใจในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม” การสร้างจิตสำนึกในสังคมไทยต้องใช้ระยะเวลา และความต่อเนื่องในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมเพื่อร่วมกันผลักดันให้มีผลทั้งระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติ เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยก้าวไปสู่อนาคตของชาติไทยต่อไป

จากผลการศึกษารูปแบบการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีจะเห็นได้ว่า “รูปแบบการปลูกฝังจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี” เป็นรูปแบบที่โดดเด่นมีกิจกรรมเสริมสร้างรูปแบบนี้มากที่สุด เช่น การปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนตามหลักธรรม การปลูกจิตสำนึกให้เกิดความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ประเทศชาติ การปลูกฝังค่านิยมเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตให้กับลูกเณร การปลูกฝังเรื่องความรัก การปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตใต้สำนึกที่ดี การปลูกจิตสำนึกการเป็นสมาชิกของสังคมที่ดี ฯลฯ เหล่านี้สอดคล้องกับ

แนวทางการพัฒนา ของ คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ (National Strategy Committee in the Development and Capacity Building of Human Resources, 2015) ที่กล่าวถึงการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม (Transformation of Culture) มุ่งเน้นให้สถาบันทางสังคมร่วมปลูกฝังค่านิยมวัฒนธรรมที่พึงประสงค์โดยบูรณาการร่วมระหว่าง “ครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา และสื่อ” ในการหล่อหลอมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม ในลักษณะที่เป็น ‘วิถี’ การดำเนินชีวิต ประกอบด้วย การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมผ่านการเลี้ยงดูในครอบครัว การบูรณาการเรื่องความซื่อสัตย์ วินัย คุณธรรม จริยธรรม ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การสร้างความเข้มแข็งในสถาบันทางศาสนา เพื่อเผยแพร่หลักคำสอนที่ดึงมาให้แก่ประชาชน การปลูกฝังค่านิยมและวัฒนธรรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการพัฒนาผู้นำชุมชนให้เป็นต้นแบบของการมีคุณธรรมจริยธรรม การสร้างค่านิยม และวัฒนธรรมที่พึงประสงค์จากภาคธุรกิจ โดยกระตุ้นให้ภาคธุรกิจมีการบริหารจัดการอย่างมีธรรมาภิบาล การใช้สื่อ และสื่อสารมวลชนในการปลูกฝังค่านิยม และวัฒนธรรมของคนในสังคม และการส่งเสริมให้คนไทยมีจิตสาธารณะ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

ขบวนการบูรณาการเพื่อพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี เป็นอีกบทบาทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี เช่น ครูสามารถบูรณาการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับวิชาที่รับผิดชอบสอนอยู่ และมหาวิทยาลัยสร้างเสริมนักศึกษาแกนนำโครงการอบรมวาทศิลป์ เน้นหลักสูตรสร้างผู้นำด้านจิตอาสา เมื่อได้ผู้นำด้านจิตอาสาจากโครงการวาทศิลป์ ส่งเสริมให้ลงพื้นที่ปฏิบัติจริงบูรณาการกับหลักสูตรเสริมของมหาวิทยาลัย อาจกล่าวได้ว่า การบูรณาการเป็นสิ่งสำคัญที่โรงเรียนจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yanwattana (2016) เรื่อง “การพัฒนากระบวนการคิดตามหลักธรรมโยนิโสมนสิการโดยวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา” พบว่า (1) กระบวนการคิดตามหลักธรรมโยนิโสมนสิการของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา หลังการวิปัสสนากรรมฐาน สูงกว่า ก่อนการปฏิบัติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ (2) ผลการเปรียบเทียบกระบวนการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ ของครูผู้สอนระหว่างกลุ่มทดลองที่ไม่มีการสอบอารมณ์ และกลุ่มทดสอบที่มีการสอบอารมณ์มีกระบวนการคิดตามหลักธรรมโยนิโสมนสิการ ไม่แตกต่างกัน แนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่า ระบบการพัฒนาตนของพลเมืองแบบบูรณาการ และมีคุณภาพตามหลักภาวา 4 ที่มีไตรสิกขาเป็นแกนกลาง สามารถพัฒนาบุคคลอย่างเป็นองค์รวม และครอบคลุมองค์ประกอบการดำเนินชีวิตของพลเมืองทุกด้าน คือ กายเสรีภาพ และความเสมอภาคได้อย่างมีความรับผิดชอบ มองโลกแบบผู้รักสันติภาพ โดยไม่มีความขัดแย้ง รู้จักรับ และปฏิบัติต่อสิ่งที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้อง

งานวิจัยชิ้นนี้ ค้นพบว่า คนเราทุกคนเกิดมามีอ้อมอกเป็นที่รักแก่คนรอบข้างเพราะเราไม่ได้อยู่คนเดียวในโลก เราต้องเกี่ยวข้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การที่เราจะปฏิบัติตนให้เป็นที่รัก และสร้างความประทับใจให้คนรอบข้าง ให้ความสำคัญต่อเพื่อน ครอบครัว หรือญาติ ซึ่งเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า เพราะความสัมพันธ์ที่ดีกับมนุษย์คนอื่นทำให้เกิดความพึงพอใจต่อเรามากในลำดับต้นๆ อย่างหนึ่ง ให้เวลาดูแลสุขภาพของตัวเองให้ดี นอนให้พอ ออกกำลังกายเป็นประจำ หาเรื่องทำให้อิ่มหัวใจให้อารมณ์ดี เช่น อ่านใจิก ดูหนังตลกเขาพบว่าทำอย่างนี้จะทำให้เราเกิดความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ได้ดียิ่งขึ้นอีกอย่าง หัดคิดหัดมองโลกให้เป็น คนเราต้องมีปัญหาส่วนตัวด้วยกัน

ทุกคนไม่มากก็น้อย หัดคิดในทางบวก มีแผนวิธีการแก้ไขปัญหส่วนตัวพร้อมใจอยู่ในหัว หรืออาจจะต้องใช้ธรรมะเข้า
ข่มบ้างในบางครั้งบางคราว อาจจะใช้คำพูดปลุกใจเช่น “เรื่องนี้อย่างมากก็เสียเงิน” “เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องคอขาด
บาดตาย” “อกหักดีกว่ารักไม่เป็น” ดังนี้ (1) ทำตัวให้เป็นธรรมชาติ (2) มีอารมณ์ดี (3) รู้จัก “ให้” และ “รับ”
(4) มองโลกในแง่ดี (5) รับฟังความคิดเห็นต่าง

ผลการวิเคราะห์การสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ
ศึกษา กิจกรรม “ใช้สมุดบันทึกแห่งการทำความดี” ดังนี้

เกิดการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกการทำความดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการ
ปฏิบัติการทำความดีอย่างเป็นรูปธรรม และเกิดการบูรณาการระหว่างลูกเณร และชุมชนใกล้เคียงเพื่อความสมัคร
สมานสามัคคี โดยลูกเณรมีการปฏิบัติกิจกรรมการทำความดี และบันทึกรายการความดีหลากหลายดังนี้

ลูกเณรที่มีความสามารถในรายวิชาที่ยาก เช่น คณิตศาสตร์ได้มีการช่วยเหลือเพื่อนในชั้นเรียนตัวหนังสือวิชา

- การรณรงค์การเก็บขยะในโรงเรียนและในชุมชน
- การรณรงค์ไม่นำสัตว์มาปล่อยในวัด
- การช่วยรณรงค์การต่อต้านยาเสพติดภายในวัดและบริเวณใกล้เคียง
- กิจกรรมการสวดมนต์สำหรับสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
- การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาหลักสูตรด้านเทคโนโลยีที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น
- จัดตั้งกลุ่มเณรพี่เลี้ยงให้ไปดูแลรุ่นน้อง โดยมีพระอาจารย์ประจำกลุ่มเป็นที่ปรึกษา ทั้งด้านการศึกษา
และปฏิบัติตามหลักพระวินัย เน้นเรื่องการเป็นอยู่ และมีกิจกรรมจิตอาสา เช่น ช่วยเหลือชาวบ้านที่อยู่รอบบริเวณวัด
- กิจกรรมโฮมรูม ทุกวันพุธ โดยให้ลูกเณรรุ่นพี่แกนนำเสนอโครงการจิตอาสาเพื่อสังคม คุณครูคอยให้
คำแนะนำอย่างใกล้ชิด

ผลการวิเคราะห์การสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 กิจกรรม “ใช้สมุดบันทึกแห่งการทำความดี” ดังนี้

เกิดการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกจิตสำนึกการทำความดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการ
ปฏิบัติการทำความดีอย่างเป็นรูปธรรม และเกิดการบูรณาการระหว่างลูกเณร และชุมชนใกล้เคียงเพื่อความสมัคร
สมานสามัคคี โดยลูกเณรมีการปฏิบัติกิจกรรมการทำความดี และบันทึกรายการความดีหลากหลายดังนี้

- จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ประชาสัมพันธ์ สื่อสาร และทำกิจกรรมที่แสดงถึงการ
ทะนุถนอมทรัพยากรธรรมชาติ และแหล่งธรรมชาติที่อยู่ในอาณาเขตของโรงเรียนรวมถึงบริเวณชุมชนที่โรงเรียน
ตั้งอยู่
- กิจกรรมพี่ให้น้อง โดยให้รุ่นพี่สอนการบ้านน้อง และแบ่งปันอุปกรณ์การเรียน
- กิจกรรมกลุ่มนักเรียนทำตารางรับผิดชอบในส่วนของโรงเรียนแต่ละห้อง ช่วยกันดูแลอุปกรณ์การเรียน
และของมีค่าอย่างอื่น
- กิจกรรมการรณรงค์การเก็บขยะในชุมชน
- กิจกรรมโครงการเพื่อน จัดให้ตั้งกลุ่ม ในแต่ละห้องเรียน และสร้างเครือข่ายกับโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่
ใกล้กัน ซึ่งเป็นเขตติดแนวชายแดนประเทศลาว ซึ่งมีปัญหายาเสพติดรุนแรงระบาดในกลุ่มวัยรุ่น ใช้เครือข่ายกลุ่ม

ระหว่างโรงเรียนให้ข้อมูลข่าวสาร และคอยให้กำลังใจเพื่อนในโรงเรียน สร้างความไว้วางใจในกลุ่ม มีอาจารย์แนะแนว คอยให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด

- กิจกรรมโฮมรูม ทุกวันพุธ โดยให้รุ่นพี่แกนนำเสนอโครงการจิตอาสาเพื่อสังคม คุณครูคอยให้คำแนะนำ อย่างใกล้ชิด

- การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมถิ่นไทดำ โดยใส่ชุดประจำถิ่นเพื่อให้เกิดความภูมิใจใน วัฒนธรรมถิ่นไทดำ

- การฝึกซ้อมศิลปะการแสดงของชุมชนไทดำ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในเชิงปฏิบัติ

1.1 จากผลการวิเคราะห์รูปแบบการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี ประเด็นสำคัญที่ควรพัฒนา ในเชิงปฏิบัติ คือ เน้นรูปแบบการจัดกิจกรรมการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี โดยนำหลักการทาง พระพุทธศาสนามาเป็นปรับเป็นหลักในการดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์แบบที่สะท้อนในแง่มุมต่างๆ ในสังคมและ สิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว ชุมชน และสังคมที่ตนดำรงอยู่

1.2 การสนับสนุนให้วัดเป็นแหล่งเรียนรู้ วัฒนธรรมประเพณี การให้ความรู้โดยการจัดสถานที่ฝึกอบรม พัฒนา เพื่อปลูกจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวางแผน ทางการปลูกจิตสำนึก

1.3 การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปลูกจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี และการรณรงค์ต่าง ๆ ด้วย ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้านและทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จิตใจ วัฒนธรรม ฯลฯ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ในเชิงนโยบาย

2.1 รัฐควรประกาศนโยบายให้ชัดเจนและให้วัด โรงเรียนและชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสร้างเสริม จิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี ให้มีการพบปะในส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ ให้ความรู้และข้อปฏิบัติกับ ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต้องการของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

2.2 รัฐควรมีนโยบายสนับสนุนงบประมาณให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสร้างเสริมจิตสำนึกความ เป็นพลเมืองดีในห้องเรียนกับเยาวชน และปลูกฝังหลักทางพระพุทธศาสนาให้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตอย่างเป็น รูปธรรมอย่างต่อเนื่อง

2.3 รัฐควรสนับสนุนกิจกรรมตามแนวชายแดนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรในประเทศและ ต่างประเทศ โดยใช้กิจกรรมการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทางวัฒนธรรมตามแนวพุทธศาสนาเป็น แกนหลักสำคัญในการดำเนินงาน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทาง วัฒนธรรมตามแนวพุทธศาสนาในจังหวัดอื่นๆ หรือภูมิภาคอื่นๆ ในประเทศไทย

3.2 ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทางวัฒนธรรมตามแนวพุทธศาสนาให้หลากหลายมิติมากขึ้น

3.3 ควรมีการศึกษาเชิงนโยบายของรัฐในด้านการส่งเสริมการสร้างเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดีด้วยทุนทางวัฒนธรรมตามแนวพุทธศาสนา เพื่อวิเคราะห์และประเมินผลการนำนโยบายและกลไกการขับเคลื่อนหลักนิเวศวิทยาวัฒนธรรมไปใช้ในเชิงปฏิบัติ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุน จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

Chutrakul, A. (2013). *Moral leadership Learning style Integrated teaching value Humanity*. Bangkok: VTC Communication. (in Thai)

Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tripitaka Version of Mahachulalongkornrajavidyalaya*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House. (in Thai)

National Strategy Committee in the Development and Capacity Building of Human Resources. (2015). *National Reform Council Special reform agenda: National strategy formulation*. Bangkok: Secretariat of the House of Representatives. (in Thai)

Office of the Education Council. (2016). *Research report to create policy proposals Educational development for citizenship*. Bangkok: Phrikhwan Graphic. (in Thai)

Office of the National Economic and Social Development Council. (2012). *The Eleventh National Economic and Social Development Plan (2012 - 2016)*. Bangkok: Office of the Prime Minister. (in Thai)

Phra Brahmaganabhorn (P.A.Payutto). (2010). *Dictionary of Buddhism*. 14th edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House. (in Thai)

Yanwattana, D. (2016). The Development of thinking processes Based on Dhamma principle of Yonisomanasikara with the Use of the four Satipatthana practices of college teachers in educational institutions under the office of the Vocational Education Commission. *Sripatum Review of Humanities and Social Sciences*, 16 (1),7-19. (in Thai)